

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

**ПРОБЛЕМИ
РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Ужгород
“Патент”
2002

ББК 81.4

П 78

УДК 811.11+811.13

Збірник присвячується 70-річчю від дня народження та 45-річчю науково-педагогічної і громадсько-політичної діяльності доцента Ужгородського національного університету, лауреата премії Спілки театральних діячів України та лауреата обласних премій в галузі театрознавства і театральної критики імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв та ім. Августина Волошина, члена Національного Закарпатського крайового товариства “Просвіта” Йосипа Олексійовича Баглая.

Наукову, громадсько-політичну діяльність ювіляра характеризує стаття ст. викл. Ф.А. Кулі та к.ф.н., доцента Е.В. Швед.

Нових славних звершень, успіхів на науковій ниві, здоров'я, щастя і многая літ бажає колектив факультету романо-германської філології!

Редколегія:

М.М. Полюжсин, доктор філологічних наук, професор

В.В. Левицький, доктор філологічних наук, професор

О.П. Воробйова, доктор філологічних наук, професор

С.Н. Денисенко, доктор філологічних наук, професор,
академік Академії наук Вищої школи України

К.Я. Кусько, доктор філологічних наук, професор,
академік Академії наук Вищої школи України

С.С. Бобинець, кандидат філологічних наук, доцент

Б.П. Бендзар, кандидат філологічних наук, доцент

Відповідальний за випуск:

доктор філологічних наук, професор

М.М. Полюжсин

Рекомендовано до друку

Редакційно-видавничою радою

Ужгородського національного університету,

протокол № 2 від 2 жовтня 2002 р.

ISBN 966-7400-24-3

© Ужгородський національний
університет, 2002

© ВАТ “Патент”, 2002

ПЕРФОРМАТИВНИЙ АНАЛІЗ АНГЛІЙСЬКОГО ПОХІДНОГО ДІЄСЛОВА

Метою нашої статті є продемонструвати новий та актуальний перформативний аналіз англійського похідного дієслова. Серед усього спектру похідних дієслів ми вивчаємо афіксальні та конверсіональні деривати, оскільки ці способи словотвору є превалюючими в утворенні похідних дієслів нашої вибірки.

Ми поділили похідні на шість груп іллокутивних дієслів. Це репрезентативи, директиви, рогативи, комісиви, дескриптиви та імплікатори [пор. з класифікацією А.Л. Арцишевської 2001, 144-151].

До **репрезентативів** ми відносимо мовленнєві акти (далі – МА), основною метою яких є “вираження зобов’язань, які мовець приймає на себе у відношенні до істинності певного стану справ” [Коміна 1984, 62]. Сюди відносяться МА повідомлення, констатації, твердження, опису, пояснення, переконання і т.д.

Іллокутивною метою **директивних МА** є змусити слухача виконати яку-небудь дію. Вони виражають психологічний стан потреби, бажання, прагнення. До них відносяться МА наказу, вимоги, розпорядження, вказівки, прохання, поради, рекомендації, застереження, запрошення, благання.

До третьої групи перформативів, виражених похідними дієсловами, ми відносимо **рогативи**, тобто мовленнєві акти, які виражають запит інформації, відсутність її в адресата запиту.

Четвертою групою є **комісиви**, інтенційним змістом яких є зв’язати мовця певними зобов’язаннями по відношенню до дії в майбутньому, до того ж ця дія, на думку мовця, може бути спрямована як на користь слухача, так і навпаки. Незмінна віднесеність змісту до майбутнього, що проявляється у висловах комісивного типу, експлікується дієсловом у майбутньому часі. До комісивів належать МА обіцянки, клятви, гарантії, пропозиції, парі.

Наступна група – **дескриптиви**. Вони створюють ілюзію достовірності зображуваної ситуації, відтворюють найрізноманітніші параметри літературної комунікації: час і місце комунікативного акту, супутні обставини, характеристики комунікантів. Дескриптиви описують умови вербальної ситуації і створюють, таким чином, ситуативний контекст. Значення цих МА для адекватного відтворення мовленнєвої діяльності полягає у тому, що в них міститься інформація фонового характеру, яка служить, за словами професора Г.В. Колшанського, суттєвою опорою при обміні інформацією, що міститься безпосередньо у вербальній одиниці [1980, 75].

Останню, шосту, групу похідних іллокутивів ми назвали **імплікаторами**. Мета перформативів цього типу полягає у вираженні психологічного відношення мовця до стану справ. Вислови цього типу являють собою позитивну або негативну реакцію на дію, поведінку слухача, зміст повідомлення і т. і. Сюдивідносяться МА вдячності, вітання, ухвалення, вибачення, докору та співчуття.

На основі проаналізованого матеріалу ми прийшли до таких висновків.

Найбільшу групу похідних перформативів складають **репрезентативи**. Переважним способом словотвору є конверсія: утворення дієслів від субстантивних основ – 1557 випадків, від ад'єктивних основ – 43 випадки. Найбільш часто вживаними є такі похідні: *answer, notice, work, correct, separate* та ін.

Відповідно другою за вживаністю є афіксація. Префіксальні похідні (297) переважають над суфіксальними (250). Серед префіксів найбільш вживаними є *re-, dis-, over-*, вони служать для утворення таких дериватів, як *return, remind, disappear, overcome* та інших. Найбільш активними суфіксами є *-ize, -en*, а серед похідних слів, утворених цими афіксами, є *realise, lighten* та інші. Наведемо приклади вживання перформативів цієї групи.

He stretched. "Gentlemen, an informal poll. Forget what's admissible or not admissible for a jury. If you were voting innocent or guilty, how say you?"

He went around the table. One by one they quietly answered. "Guilty". "Guilty". "Guilty".

"Guilty", Shore agreed. "It's unanimous. We may not be able to prove it yet, but we all believe Scott Covey is a murderer (M.H. Clark "Remember Me").

Перформатив *answered* утворений від субстантивної основи і виражає МА повідомлення.

Even before he completed this thought, the anger began leaking from him. Donovan hadn't mentioned that the promising Lieutenant Grafton had punched out a windy blowhard, then spent a weekend in jail (S. Coonts "The Intruders").

Похідне *completed* утворене від ад'єктивної основи та виражає МА опису.

In his opinion, Sam Cayhall did not appreciate the fact that he was about to die, and certainly did not realize he was being punished for a crime (J. Grisham "The Chamber").

Дериват *realize* утворений за допомогою суфікса *-ize* та виражає МА твердження.

Menlley reminded herself that she'd been delighted when Adam told her he'd decided to take Scott's case (M.H. Clark "Remember Me").

МА переконання виражений префіксальним похідним словом *reminded*.

Другою за кількісним критерієм групою є **імплікатори**. Як і в попередній групі переважним способом є конверсія: за моделлю N–V 1533, а за моделлю Adj–V 48 похідних слів. Найбільш часто вживаними є похідні: *sound, love, hope, murder, lower*.

Серед афіксальних дериватів переважають суфіксальні у співвідношенні 86 до 79. Найчастіше вживаються префікси re-, dis- та суфікси -ize, -en, наприклад, у похідних apologize, reassure, distrust. Наведемо приклади вживання перформативів у контексті художнього твору.

Menley was wearing a flowered cotton robe. Adam smiled down at her. "You look about eighteen". He smoothed her hair. "You're an awfully pretty lady Menley McCarthy Nichols" (М.Н. Clark "Remember Me").

Похідне smoothed утворене за моделлю Adj-V і виражає емоційне відношення до співрозмовника.

"What plane do they want us to aviate, Handler-man? Ask the grunts in Ready Four and have them send up the book". Ready Four was the A-6 squadron's ready room.

"Please, sir!"

"Of course, sir. Did I leave the please out? What came over me? The narrowness of our escape and my ecstasy must have made me the eensiest bit careless in my military manners. I apologize" (S. Coonts "The Intruders").

Суфіксальний перформатив apologize виражає МА вибачення.

Наступною групою є **дескриптиви**. Провідним способом словотвору є конверсія за моделлю N-V (1255 похідних). Найбільш активними є деривати: hand, point, pause, drop. Слід зазначити, що в цій групі зростає кількість похідних, утворених за моделлю Adj-V (128 похідних).

У сфері афіксації префіксація є домінуючою (234 дієслова), суфіксальним способом словотвору утворене 61 похідне. Найпродуктивнішими є префікси un-, re-, dis-, наприклад: unshackle, unsnap, remove, disappear, а серед суфіксів -en, наприклад: straighten. Наведемо приклади.

Adam faced him. "What is it?"

"Got a call a couple of hours ago from a reporter here in Memphis. Don't know the guy, but he said he's been following the Cayhall case for years". He pulled a scrap of paper from his shirt pocket and handed it to Adam. It had a name and a phone number.

"I'll take care of it", Adam said (J. Grisham "The Chamber").

Похідні faced, handed (модель N-V) створюють ситуативний контекст, описуючи супутні обставини комунікативного акту.

She cleared her throat. "Daddy watched Joe for a moment, ready to shoot again if necessary. But Joe was quite dead. I remember wanting to cry but being too scared. I didn't want Daddy to hear me" (J. Grisham "The Chamber").

Дериват cleared утворений від ад'єктивної основи. У наведеному вище контексті він описує умови вербальної ситуації.

She rattled her ice and took the last sip. "There's a lot to it, Adam".

"So when will you tell me?"

Lee gently took the pitcher of tea and refilled their glasses. Adam poured bourbon into both. Several minutes passed as they sipped and watched the river" (J. Grisham "The Chamber").

Префіксальне похідне *refilled* та суфіксальне *straightened* у наступному прикладі створюють ситуативний контекст.

Menley drove Adam to the Barnstable airport.

"You're very grumpy", she teased as she stopped at the drop-off area.

A smile cleared the frown from his face. "I admit it. I don't want to leave you and Hannah. I don't want to leave the Cape".

"It's been a great couple of days". She straightened his tie. "I like you better in cutoffs and sandals" (М.Н. Clark "Remember Me").

Четвертою групою є рогативи. Хоча конверсіональні перформативи (478 дериватів виключно від субстантивних основ) так само переважають над афіксальними, як і в інших групах, цікавою особливістю є те, що ця перевага досягається частим уживанням одного похідного – *wonder* (361 випадок), тоді як інші перформативи цієї групи не відрізняються високою частотністю.

Серед-афіксів найбільш продуктивними є префікси, зокрема такі, як *co-*, *en-*, *be-*, *mis-*, *re-*, *dis-*, наприклад: *disappear*, *misinterpret*, *recall*. Прикладами можуть служити такі:

1) відсубстантивні похідні. *"Where are they going?" Beth wondered.*

"Mostly to Slimbridge – to the Wildfowl Trust", said Peter. "The tide's coming up fast. The feeding grounds will be covered" (E. Webster "The Acorn Winter").

2) префіксальні похідні. *Sam folded his arms across his chest. "Let's do it this way", he said. "I'll spend tomorrow and Tuesday making final preparations. You, on the other hand, play it like a game. If you can win it, good for you. If you lose it, I'll be ready to face the music".*

"So you'll cooperate?"

"No. No clemency hearing. No more appeals. Two issues are still alive. I'm not signing any more petitions" (J. Grisham "The Chamber").

П'ятою за кількістю перформативів групою є директиви. Значною перевагою у словотворчому плані користуються конверсіональні похідні за моделлю N-V (230 дієслів), хоча за моделлю Adj-V лише 12 дієслів. Найбільш активними є такі деривати: *motion*, *mind*, *force*, *sign*. Префіксація (19 похідних) переважає над суфіксацією (7 похідних). Достатньо широкий спектр уживаних префіксів по відношенню до суфіксальних похідних: *overrule*, *outlaw*, *encourage*, *patronize*, *pressurize*.

Слідом за О.І. Беляєвою ми поділили директиви на три підгрупи:

1) прескриптиви: МА наказу, заборони, власне спонукання, дозволу, інструкції, розпорядження, наказу, вимоги;

2) реквестиви: МА прохання, благання, запрошення;

3) суггестиви: МА поради, пропозиції, попередження [див. Беляєва 1987, 225-229]

У текстах художніх творів вони функціонують таким чином.

Two state troopers directed traffic. They motioned for Adam to park which he did (J. Grisham "The Chamber").

У цьому випадку дериват motioned (модель N–V) виражає МА наказу.

"Adam Hall," he said trying to manage the hand.

"Here to see Sam," Packer stated as a fact.

"Yes, sir," Adam said. They walked toward the building. "Are all death row inmates here?"

"Yep. Got forty seven as of today. Lost one last week."

They were almost to the main door. "Lost one?"

"Yeah. The big court reversed. Had to move him in with the general population. I have to frisk you" (J. Grisham "The Chamber").

МА розпорядження, інструкції виражений дериватом reversed, який утворений за допомогою конверсії від ад'єктивної основи.

"For two centuries the U.S. Supreme Court allowed legal executions. Said they were constitutional, covered nicely by the Eighth Amendment. Then in 1972 the U.S. Supreme Court read the same, unchanged Constitution and outlawed the death penalty. Then in 1976 the U.S. Supreme Court said executions were in fact constitutional after all" (J. Grisham "The Chamber").

Прескриптиви unchanged та outlawed утворені префіксальним способом словотвору і, так само як і в попередньому прикладі, виражають рішення суду.

"You're a good witness, Elaine. When you're on the stand, emphasize how happy Vivian was at her wedding reception and talk about when she and Covey were house hunting and all the plans for a baby" (M.H. Clark "Remember Me").

Emphasize – це суфіксальний дериват, який відноситься до суггестивного підтипу директивів, оскільки виражає МА поради, а саме пораду адвоката свідку.

Останньою групою перформативів є **комісиви**. Переважаючи над словами, утвореними іншими способами словотвору, конверсіональні похідні (178 дієслів) утворюють переважно такі перформативи, як promise, volunteer, vow.

Префіксальні похідні мають низьку продуктивність – усього 7 дериватів, утворених за допомогою префікса re-. Наведемо приклади функціонування комісивів у художній літературі.

"Would you like a cup o' tea?" asked Beech, hardly daring to offer such a thing. But he had promised himself he would, if she came. And if she said no, well then, there was no harm done (E. Webster "The Acorn Winter").

МА обіцянки виражений перформативом *promise*, який утворений за моделлю N–V.

Крім зазначених вище ми виділяємо гібридні перформативи, тобто поєднання в одному МА характеристик двох груп іллокутивів. Ця здібність перформативів поєднувати функціонально різні іллокутивні акти спричиняється до значної кількості гібридних актів мовлення. Назвемо лише найуживаніші з них. Це рогативно-імплікаторні (29 перформативів), директивно-імплікаторні (13), репрезентативно-імплікаторні (47), імплікаторно-дескриптивні (50) та рогативно-директивні (5). Наведемо приклади.

“Maybe he didn’t intend to kill them.”

“They’re dead, aren’t they? The jury said he did it. Who cares if he intended to kill them? He was there, Adam.”

“It could be very important” (J. Grisham “The Chamber”).

Конверсіональне похідне *care* (модель N–V) ми віднесли до гібридних перформативів, оскільки воно має характеристики рогатива – запит інформації, та імплікатора – емоційне відношення мовця до особи, про яку іде мова.

Adam put the paper down. “We’re gonna win, Sam. Trust me.”

“Win what?” he snapped angrily. “A reprieve? Big deal! You know what that means? It means we’ll get to do this again someday – counting days, losing sleep, plotting last-minute strategies.” His face was angry, his eyes wet and bitter. “I’m sick of this, Adam. Listen to me! This is worse than dying” (J. Grisham “The Chamber”).

Перформатив *trust* утворений за конверсією від субстантивної основи. Він містить ознаки директива – МА прохання, та імплікатора, оскільки вислів має емотивну коннотацію.

“Just exactly what is it that you want to hear?”

Adam leaned closer, pen and pad ready. His eyes were inches from the screen.

“First I want to talk about the case-appeals, strategies, the trials, the bombing, who was with you that night.”

“No one was with me that night. I was alone. Hear me?”

“Okay. Second, I want to know about my family. I may dislike these people when it’s all over, but I’ve been deprived of this information all of my life and I want to know.”

“It’s nothing remarkable” (J. Grisham “The Chamber”).

Похідне *dislike* містить ознаки репрезентатива – МА повідомлення, та імплікатора – оцінне відношення до описуваних подій.

There was a sudden noise. Had a door been? Or a window? Something was wrong. She snapped off the radio. The baby! Was she crying? Was that a cry or

a muffled gagging sound? Menley hurried to the counter, grabbed the monitor and held it to her ear. Another throttled gasp, then nothing. The baby was choking! (М.Н. Clark "Remember Me")

Конверсіальний перформатив *hurried* (модель N–V) служить для опису та створення ситуативного контексту і водночас містить емотивну коннотацію, що дозволяє нам віднести його як до групи дескриптивів, так і до групи імплікаторів.

"Can the governor grant a pardon?"

"Yes"

"Is that a possibility?"

"Rather unlikely. You'll have to ask him" (J. Grisham "The Chamber").

Перформатив *grant* (модель словотвору N–V) поєднує ознаки двох МА: резолюції, рішення суду – директив, та запиту інформації – рогатив.

Результати, отримані на цьому етапі дослідження, приводять нас до загального висновку, що конверсія є найбільш активним та продуктивним способом словотвору у всіх виділених нами групах перформативів; префіксація превалює у комісивах, директивах, репрезентативах, імплікаторах та дескриптивах, а суфіксація – лише в рогативах. Префікси *re-*, *dis-* приймають участь в утворенні перформативів усіх груп, так само як і суфікси *-ize*, за винятком комісивів, та *-en* за винятком комісивів та рогативів.

Summary

The article is devoted to the problem of performative analysis of English derivative verbs. Having classified performatives into six groups the author shows their functioning in the texts of emotive prose and gives grounds for referring the particular derivative to a definite group of illocutionary verbs. Conclusion is made that conversion is the most active way of word formation in all the six groups of performatives, while within affixation prefixation is prevailing in five of them.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арцишевська А.Л. Лінгвопрагматична типологія репрезентуючого компонента в системі форм репродукції чужої мови (на матер. англійських оповідань ХХ ст.): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04.–Львів: ЛГУ, 2001.– С. 144–151.
2. Беляева Е.И. Модальность и грамматические аспекты директивных речевых актов в современном английском языке: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04.–М., 1987.– 159 с.
3. Колшанский Г.В. Контекстная семантика.–М.: Наука, 1980.–149 с.

ДЖЕРЕЛА

1. Grisham J. *The Chamber* // *Reader's Digest Condensed Books*.– The Reader's Digest Association, Inc.– Pleasantville, New York, 1995, vol. 1.– P. 7–177.
2. Clark M.H. *Remember Me* // *Reader's Digest Condensed Books*.–The Reader's Digest Association, Inc.– Pleasantville, New York, 1995, vol. 1.– P. 179–313.
3. Coonts S. *The Intruders* // *Reader's Digest Condensed Books*.– The Reader's Digest Association, Inc.– Pleasantville, New York, 1995, vol. 1.– P. 315–451.
4. Webster E. *The Acorn Winter* // *Reader's Digest Condensed Books*.–The Reader's Digest Association, Inc.– Pleasantville, New York, 1995, vol.1.– P. 453–575.
5. Conan Doyle A. *The Hound of the Baskervilles*.– К.: Знання, 2000.–126 с.

ЗМІСТ

<i>Куля Ф. А., Швед Е. В.</i> І радість, і втіха в науці	3
<i>Полюжип М. М.</i> Когнітивно-прагматичні механізми іллокутивних моделей мовлення	9
<i>Андрусяк І. В.</i> Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу	17
<i>Врабель Т. Т.</i> Перформативний аналіз англійського похідного дієслова	22
<i>Голик С. В.</i> Фазові префіксальні номінації в текстах сучасних американських письменників	30
<i>Миголинець О. І.</i> Явище моно-, полі функціональності та моно-, бі-, поліномінативності префіксальних одиниць сучасної англійської мови (на матеріалі текстів газетного та наукового функціональних стилів)	38
<i>Ніколенко О. В.</i> Прізвиська як різновид номінативних одиниць	45
<i>Огаркова Г. А.</i> Концепт “кохання” в англомовних метафорах	52
<i>Перчі М. Й.</i> Просторова семантика прийменника over у сучасній англійській мові	65
<i>Рошко М. М.</i> Гендерні проблеми в романах “Політ над гніздом зозулі” К. Кізі та “Польові дослідження з українського сексу” О. Забужко	70
<i>Сакал Т. М.</i> Розвиток префіксальної ономаціологічної категорії локативності (на матеріалі англійських неологізмів ХХ століття)	77
<i>Сливка М. І.</i> Українські терміни-реалії, пов’язані з військовими формуваннями України	83
<i>Степанюк Г. М.</i> Особливості використання слова fashion та похідних, утворених із його участю, у сучасній англійській мові	87
<i>Цибик М. Ю.</i> Про авторські новоутворення в англійській мові	95
<i>Чаварга Я. М.</i> Полісемія: недостатність мовних ресурсів чи результат когнітивної діяльності людини?	103

П-78 **Проблеми романо-германської філології** / Збірник наукових праць. – Ужгород: “Патент”, 2002. – 116 с.

ISBN 966-7400-24-3

Збірник присвячується 70-річчю від дня народження та 45-річчю науково-педагогічної і громадсько-політичної діяльності доцента Ужгородського національного університету, лауреата премії Спілки театральних діячів України та лауреата обласних премій в галузі театрознавства і театральної критики імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв та ім. Августина Волошина, члена Національного Закарпатського крайового товариства “Просвіта” Йосипа Олексійовича Баглая.

Наукову, громадсько-політичну діяльність ювіляра характеризує стаття ст. викл. Ф.А.Кулі та к.ф.н., доцента Е.В. Швед.

Нових славних звершень, успіхів на науковій ниві, здоров'я, щастя і многая літ бажає колектив факультету романо-германської філології!

ББК 81.4

УДК 811.11+811.13

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Упорядник *Ярослав Чаварга*

Редактор *Людмила Алексеєнко*
Комп'ютерна верстка *Юрія Гандери*

Здано до набору 21.10.2002. Підписано до друку 29.11.2002.

Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman.

Друк офс. Ум. друк. арк. 7,21. Обл.-вид. арк. 9,981.

Тираж 500. Зам. 170.

Відкрите акціонерне товариство “Патент”
88000 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101